

1. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни // Сочинения: В 2-х томах / Фридрих Ницше. – Т. 1. – Москва: Мысль, 1990. 2. Ясперс К. Смысл и назначение истории [пер. с нем. М. И. Левиной]. – 2-е изд. / Ясперс Карл. - Москва: Республика, 1994 (Серия: «Мыслители XX века»). 3. Енциклопедія постмодернізму : [ред. Ч. Е. Вінквіста та В. Е. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкун]. – К.: Основи, 2003. 4. Перкінс Д. С. Чи можлива історія літератури? [пер. з англ. А. Іщенко] / Девід Перкінс. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2005. 5. Kasperksi E. Świat człowieka. Współ do antropologii literatury / Edward Kasperski. – Pułtusk – Warszawa: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, 2006. – 496 s.; Kulturowa teoria literatury. Główne pojęcia i problemy [red. M. Markowski, R. Nycz]. – Kraków: Universitas, 2006 (Seria: Horyzonty nowoczesności, t. 50). – 514 s. 6. Attridge D. Jednostkowość literatury [przekład z ang. P. Mościcki] / Derek Attridge. – Kraków: Universitas, 2007 (Seria: Horyzonty nowoczesności, t. 60) . 7. Markowski M. O reprezentacji / Michał Paweł Markowski // Kulturowa teoria literatury... . 8. Тодоров Ц. Поняття літератури та інші есеї [пер. з фр. С. Марічева] / Цветан Тодоров. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2006. 9. Павлишин М. Канон та іконостас: Літературно-критичні статті : [вст. слово І. Дзюби] / Марко Павлишин. – К.: Час, 1997. 10. Андрухович Ю. Дезорієнтація на місцевості: Спроби / Юрій Андрухович. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. 11. Зборовська Н. Код української літератури: Проект психоісторії новітньої української літератури / Ніла Зборовська. – К.: Академвидав, 2006 (Серія: «Монограф»).

**Віра Просалова,
д-р філол. наук, проф.**

АВТОРСЬКІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ, ЗДОБУТКИ

У статті зіставляються історії української літератури першої половини ХХ ст., відзначається, що ці історії відбили характерні для літературознавства означеного періоду тенденції. З'ясовуються особливості підходу кожного історика української літератури до осмислення художніх явищ, принципи відбору та дослідження емпіричного матеріалу М.Возняком, М.Грушевським, І.Франком та іншими вченими.

Ключові слова: історія літератури, принцип історизму, літературний період.

В статье сопоставляются истории украинской литературы первой половины XX в., отмечается, что эти истории отразили характерные для литературоведения указанного периода тенденции. Определяются особенности подхода каждого историка украинской литературы к осмыслению художественных явлений, принципы отбора и исследования эмпирического материала М.Возняком, М.Грушевским, И.Франком и другими учёными.

Ключевые слова: история литературы, принцип историзма, литературный период.

The paper focuses on different interpretations of the Ukrainian literary history of the first decade of the XX century. It's also mentioned that versions of different interpretations of Ukrainian literary history reflect tendencies typical of this period. The paper defines particular approaches to artistic phenomena comprehension, principles of choice and understanding empirical material by the historians of Ukrainian literature M. Vozniak, M. Grushevsky, I. Franko and others.

Key words: history of literature, historicism principle, literary period.

Історія літератури передбачає не лише впорядкування, систематизацію, а й концептуалізацію літературних фактів, художніх явищ, що мають розглядатися у діахронічній ретроспективі, з урахуванням місця в літературному процесі позалітературних і внутрішньолітературних чинників. У першій половині ХХ ст. над історією літератури працювали І.Франко, С.Єфремов, М.Возняк, Б.Лепкий, М.Грушевський, В.Коряк, М.Зеров, О.Дорошкевич, А.Шамрай, В.Радзикевич, Л.Білецький, трохи пізніше – М.Гнатишак, С.Маслов, Є.Кирилюк, Д.Чижевський та інші вчені. Дослідники української літератури, хоч і дотримувалися різних методологічних принципів, прагнули, проте, врахувати досвід попередників, обґрунтувати ті теоретичні настанови, які були, на їх думку, найбільш доцільними для вироблення концепції літературного розвитку. Поява авторських історій української літератури значною мірою зумовлювалася прагненням утвердити давність українського народу, тому І.Франко, С.Єфремов, Б.Лепкий, М.Возняк, М.Грушевський акцентували увагу на усній традиції в культурі, простежували витоки художньої творчості.

Проте до початку 90-х років ХХ ст. на дослідження авторських історій української літератури було накладено табу, тому що літературознавці зазначеного періоду майже не послуговувалися марксистсько-ленінською методологією, а окремі з них виявилися причетними до національно-визвольної боротьби українського народу, завдяки цьому потрапивши до когорти лютих ворогів радянської влади. У зв'язку з цим навіть засвоєння їхніх ідей призводило до кампанії цькування тих, хто наважувався хоча б опосередковано актуалізувати імена М.Грушевського, Б.Лепкого, М.Зерова. Згадаймо, наприклад, скільки помилок було віднайдено в „Нарисі історії української літератури” (1945) за редакцією С.Маслова та Є.Кирилюка тільки тому, що в цьому нарисі простежувалися ознаки періодизації, запропонованої М.Грушевським.

Одним із найважливіших питань, яке потребувало відповіді, лишалося поняття „історія літератури”, саме тому І.Франко розпочав свою працю з відповіді на нього. „Трактуючи історію літератури як частину культурної історії своєї нації, він [тобто історик національної літератури. – В.П.] мусить підносити в її появах усе важне з культурного погляду, в позитивнім і негативнім змислі, та, з другого боку, не може обмежуватися на самім малюванні того культурного тла, бо все ж таки історію літератури творять переважно визначні, творчі одиниці, що підносяться духом понад загал, не раз відгадують його стремління, а іноді показують нові шляхи розвою” [10, 17-18]. Отже, дослідник насамперед наголошував на значенні творчих особистостей для літературного розвою, однак свою історію не намагався звести до них. Оцінюючи праці своїх попередників – Я.Головацького, О.Огоновського, М.Петрова, М.Дашкевича, І.Франко вважав за необхідне ввести в науковий обіг багато недоступних на той час творів давньої літератури, тому вдавався до розлогого цитування, завдяки чому його історія водночас перетворювалася і в хрестоматію. „Але в тому, власне, і сутність історії літератури, її об'єкт не є попросту даний (це визначало б певну есенціалістичну і, врешті-решт, ідеалістичну позицію), а постійно мусить бути відтворюваний, – підкреслює Г.Грабович. – Ці відтворення, однак, не є аріогі рівноцінні, ми не стверджуємо тут релятивістичну безвихідь: емпірична сумлінність, тонкість

інструментарію і саме усвідомлення теоретичного плану, можливостей та обмежень методології як такої сильно уточнюють достовірність історичної реконструкції” [3, 79-80]. І.Франкові більшою мірою вдалося реставрувати окремі сторінки давньої літератури, меншою – їх концептуалізувати.

Дослідникам української літератури доводилося не лише збагачувати літературознавство новим джерельним матеріалом, а й розв’язувати історико-теоретичні та методологічні завдання, від ступеня обґрунтованості яких залежав результат їхньої праці. І.Франка, наприклад, не задовольняли біо-бібліографічний та біографічний методи Омеляна Огоновського – автора „Історії літератури руської” (1882-1894), що не зміг належним чином розмежувати головні й другорядні постаті в літературі. Історик літератури має диференціювати літературні явища, постаті, щоб адекватно оцінити тих, хто лише готував ґрунт для становлення нових художніх феноменів, а не розглядати всіх літераторів як рівновеликих.

М.Возняк, навпаки, розвивав теоретичні настанови І.Франка про міжнаціональні впливи, необхідність розмежування інтернаціонального й національного елементів у літературній творчості, паралельне існування усної та писемної словесності (остання думка була висловлена ще М.Максимовичем). Історик літератури, отже, неминуче привласнює чужі ідеї, щоб оцінити значення певних літературних періодів, неодноразово інтерпретованих творів. Історія літератури, як підкреслював учений, „студіює і пояснює факти, <...> з’ясовує, як постав якийсь твір, як означився якийсь напрям, наскільки достовірно в літературних творах висловлені настрої доби” [1, 55-56]. Фактичний матеріал, який І.Франку не вдалося концептуалізувати, М.Возняк систематизував і докладно проаналізував. „Дослідження джерел, докладне переказування змісту, рясні – може навіть занадто рясні, аж до певного здрібнення викладу – цитати, фактична повнота” [6, 54] вирізняють, на думку С.Єфремова, його історію літератури.

Появі авторських концепцій літературного процесу на початку ХХ ст. сприяла відсутність праць, які б своїм рівнем відповідали потребам часу. „Часто історії ці є також добрим показником сучасного стану літературознавства, – вважає Г.Грабович, – позаяк вони не тільки визначають параметри історичного матеріалу, але також свідчать про рівень теорії, методики та критичного інструментарію, якими цей предмет досліджується” [3, 433]. Думка слушна і щодо історій української літератури першої половини ХХ ст., які відбивали характерні для літературознавства того часу, що розвивалося в Україні і за її межами, тенденції. Показово, що ідея альтернативного прочитання української літератури як стильової системи зароджувалася в Україні, а найпоспідовніше була реалізована в еміграції Д.Чижевським, котрий тим самим, як справедливо стверджує М.Наєнко, „поставив українське літературознавство на своє законне і водночас суверенне місце в системі світового літературознавства” [9, 9].

В основі авторських концепцій лежав принцип діахронії, без якого не могла обійтися будь-яка історія. Невід’ємною ознакою цих праць були спроби піддати ревізії історії попередників, щоб урахувати досвід і уникнути прорахунків: неповноти і неточностей у реконструкції літературного процесу,

фактографізму, сухих статистичних відомостей, однотипного підходу до головних і периферійних явищ тощо.

Чи не найбільш активно на зроблене попередниками реагував С.Єфремов, закидаючи М.Вознякові переказування змісту, „занадто рясні цитати”, надто багату бібліографію. Головне ж, на його думку, – це хаотичність, невиразність основних поглядів. Цікаво, що подібні закиди були зроблені й на адресу „Начерку історії української літератури” (1909-1912) Б.Лепкого. У „Новому українському письменстві” М.Зерова його не задовольняли абстрактність „загального напрямку”, сумнівність запропонованої схеми тощо.

Авторські історії української літератури лишилися, на жаль, нереалізованими пропозиціями, адже І.Франко не встиг завершити своєї історії, М.Грушевський довів її лише до XVII ст. не закінчив прочитання нового українського письменства М.Зеров, через хворобу не встиг реалізувати стильового підходу М.Гнатишак, з великим запізненням стала доступною українським літературознавцям „Історія української літератури (від початків до доби реалізму)” Д.Чижевського. У радянський час ці концепції свідомо замовчувалися, а їх автори щедро наділялися різного роду ярликами, що унеможливлювало засвоєння їх ідей.

Завдання цієї статті – з’ясувати специфіку тих концепцій історії української літератури, які були розроблені І.Франком, С.Єфремовим, М.Возняком, Б.Лепким, М.Грушевським та ін.; виявити відмінності методологічних принципів, здобутки і вразливі місця запропонованих історій. З урахуванням значної кількості праць, які доводиться залучати до аналізу, обмежимося зіставленням найпоказовіших підходів до історії літератури, лишаючи поза увагою окремі неточності й прорахунки в інтерпретації цілих літературних періодів чи постатей. Працю Д.Чижевського розглядаємо в контексті аналізованої проблеми, тому що роботу над нею було розпочато в зазначений період, адже ще в 1942 році вийшла його „Історія української літератури (давній період)”.

Важливо, що вчені будували свої історії української літератури з урахуванням часових параметрів, максимально розширюючи, як, скажімо, М.Грушевський, чи, навпаки, звужуючи коло спостережень одним літературним періодом, як це зробили А.Лейтес і М.Яшек, що зосередили увагу на першому пореволюційному десятилітті. Звичайно, їх огляд ще не можна вважати історією, бо йдеться про синхронний зріз літературного процесу, підготовчий фрагмент літературної історії.

Цінною для реконструкції літературного процесу лишається повнота охоплення джерельного матеріалу, на якому ґрунтується історія літератури. Коли йдеться про дуже віддалений літературний період, то надто складно оцінити, наскільки він повно представлений в історії літератури, адже завжди лишається ймовірність віднайдення нових пам’яток. Тому варта уваги ідея С.Шмідта про те, що критеріями прийняття чи неприйняття історії літератури має стати не об’єктивність, а вірогідність, яка досягається „емпіричною налаштованістю” дослідника, що має „докладати якомога більше зусиль, щоб підвищити ступінь

інтерсуб'єктивності, послідовності аргументації й фактичного опертя для своєї конструкції” [8, 38].

Непростим лишається питання про те, які твори мають репрезентувати того чи іншого автора. Якщо весь корпус творів письменника, то історія літератури зведеться до бібліографічного опису, статистичних відомостей про авторів і книги. Тому повнота охоплення матеріалу не гарантує успіху, якщо художні твори виявляться не проаналізованими всебічно. Потребує кореляції і проблема літературної репутації письменника, на яку впливають ідеологічні уподобання як його самого, так і дослідника літератури, а також суспільно-політична ситуація, що визначає орієнтацію літературознавців. Слід мати на увазі і коливання письменницьких репутацій, зумовлене зміною поколінь, світоглядних парадигм, непослідовністю самих літераторів.

У будь-якій історії літератури мають урівноважуватися повнота охоплення емпіричного матеріалу і глибина його осягнення, що нерідко можуть реалізуватися як взаємовиключні тенденції: коли повнота призводить до поверховості, а глибина осмислення певного аспекту – до ігнорування інших, не менш важливих: тих чинників, що впливають на рецепцію твору в різні історичні періоди, невідповідності офіційного і читацького сприйняття художніх явищ тощо.

Завданням історика літератури М.Грушевський вважав дослідження історії словесного мистецтва, пошук його виявів і ознак „скрізь, де воно проявляється”. На його думку, історія літератури має „навчити розбирати голоси різних, ближчих і дальших, часів і знаходити в них відбиття людського життя й його умов” [4, 55]. В основі його концепції лежить багатий джерельний матеріал: усна і писемна словесність, яка розглядається як специфічний вид мистецтва, що відбиває багатовікову історію народу від самих початків його творчої діяльності. М.Грушевський віднаходить їх у магічних ритуалах, обрядах, що мали, як правило, утилітарне призначення. Увага вченого зосереджувалася на первісних стадіях літературного розвитку, що характеризувалися безособовістю й анонімністю творення.

В основі методології М.Грушевського – синтез історико-генетичного, історико-системного та функціонального підходів. Привертає увагу широта контексту, що дозволяє дослідникові виявляти візантійські, болгарські, чеські та інші впливи, простежувати їх наслідки.

С.Єфремов вважав письменство (саме так він називав літературу) відображенням і втіленням душі народу, не заперечуючи естетичної сутності літератури, проте й не акцентуючи на її внутрішньо іманентних законах розвитку. „Естетичний принцип разом з іншими сам собою, як бачимо, прикладається до оцінки набутків письменства, – підкреслював він. – Але скрізь і всюди його самого тільки висовувати, в ньому бачити альфу і омегу літературного життя і, найголовніше, на ньому тільки й обмежуватися, будуючи всю історію письменства – це означало б зводити велике й серйозне явище до мізерних наслідків...” [5, 26]. На його думку, історія літератури – це історія не книг, а ідей, з-поміж яких виділяються ідея визволення людини від пут, які „накладено на неї формами людського існування”, національно-визвольна ідея та

ідея народності змісту і форми художнього твору. Визвольну ідею він тлумачить широко: „Нових шукаючи шляхів для думки людської, розбиваючи застарілі форми, що не дають людському духові виявити себе, новим змістом – отим „елементом свободи”, як каже академік Веселовський, напуваючи старі образи, показуючи людям нові стежки до кращого життя – письменство виконує незмірної ваги визвольну функцію” [5, 28].

Для багатьох авторських концепцій характерне ставлення до літературного процесу як до відображення історичних реалій (В “Історії українського письменства” С.Єфремов, наприклад, виділяє такі періоди: 1. Доба національно-державної самостійності: до кінця XIV віку; 2. Доба національно-державної залежності: від кінця XIV до кінця XVIII віку; 3. Доба національного відродження: від Котляревського до 20-х років XX віку), що надає літературі пасивного, механічно залежного від історії характеру. Пояснення закономірностей літературного процесу лише суспільними чинниками призводило до ігнорування специфіки літератури як виду мистецтва, що розвивається за власними законами, не лише відображає, а й випереджає, передбачає, відкриває „небувале в окрасці бувалого” (за висловом І.Франка).

Авторські історії літератури різнилися також функціональним призначенням: Б.Лепкий, М.Зеров, О.Дорошкевич, Л.Білецький готували їх для студентів, тобто прагнули викладати матеріал популярно, доступно. Так, „Начерком історії української літератури” (Книга I. – 1909; Книга II. – 1912) Б.Лепкий намагався дати студентам ясний і дохідливий огляд розвитку рідної літератури до часів І.Котляревського. Хоч учений і сповідував принцип краси, проте задля повноти охоплення явищ, як сам зізнавався, дотримувався історичного підходу. В.Радзикевич свій нарис називав „коротким”, маючи на увазі конспективність викладу. В.Коряк у „Нарисі історії української літератури” (1925) реалізував соціологічний підхід, використовуючи художні твори для ілюстрації соціальних чи економічних відносин доби і тим самим демонструючи ідеологізацію радянського літературознавства. Література перетворювалася в нього в ілюстрацію соціально-економічних процесів.

М.Грушевський же орієнтувався на громадянина-інтелектуала, котрого цікавить історія держави і народу, тому його історію не слід розглядати у підручковому форматі, а як фундаментальну працю. Його концепція відзначалася цілісністю, системністю, емпіричною сумлінністю, що дозволяла знаходити обґрунтування висунутим гіпотезам.

М.Зеров – на відміну від своїх попередників – обмежився аналізом нового українського письменства, розпочинаючи його відлік від І.Котляревського. Аналізу літературного процесу передувв огляд громадсько-політичного життя в Україні, що характеризувалося русифікацією українських груп. Проте в оцінці значення окремих письменників, того ж І.Котляревського зокрема, помітна амбівалентність. С.Єфремов із цього приводу писав: „М. Зеров увесь час займає якусь ніби двоїсту позицію: з одного боку, як тонкий і досвідчений критик з добрим художнім чуттям, він не може не помічати справжніх художніх вартостей у письменників з першого періоду нашого письменства; з другого ж – він ніби увесь час дивиться на них згори вниз, як на недорослих,

недорозвинених, запізнілих провінціалів, увесь час міряючи їх міркою не органічно взятою з свого письменства, а випадковими аналогіями з сусідніми, переважно з російськими. Звідси безперечна односторонність характеристик, зменшення удільної ваги письменників – часом аж до явної несправедливості” [8, 685]. В історії нового українського письменства М.Зеров виділяв п'ять літературних течій (класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм і новоромантизм), що приходили на зміну одна одній. Отже, до нового українського письменства він підходив як до власне естетичного явища, закладаючи підґрунтя для нового прочитання української літератури – як зміни літературних стилів. Складною виявилася проблема структурування матеріалу, що в одних історіях зводилася до накопичення фактажу, докладного переказу творів, а в історіях М.Гнатишака і згодом Д.Чижевського – до стильового підходу, що дозволяв враховувати специфіку літературного процесу, іманентні закони розвитку.

М.Гнатишак – на відміну від попередників – дотримувався інших методологічних принципів: структурального зв'язку художнього твору зі словом, формалізму, що передбачав з'ясування мистецько-стильових чинників, та „ідейно-етичного естетизму, конкретизованого в сенсі українського націоналізму й християнської етики” [2, 19]. Дослідник поєднав власне естетичний підхід з етико-національним, здебільшого зосереджуючи увагу на творах релігійного характеру. Вибір емпіричного матеріалу, отже, теж характеризував дослідницькі уподобання. М.Гнатишак виділяв десять періодів у літературному процесі, в основі яких – староукраїнський, візантійський, пізньовізантійський перехідний стилі, український ренесанс, козацький барок, псевдокласика, бідермаєр, романтизм, реалізм і модернізм. Звичайно, назви окремих стилів потребували уточнення, однак М.Гнатишак не мав на це часу.

Д.Чижевський послідовніше, ніж його попередники, підійшов до історії української літератури як до історії зміни літературних стилів. Стильова парадигма, по суті, стала в нього предметом теоретичної рефлексії та, власне, й історії літератури. У вступі дослідник підкреслював, що „увагу буде присвячено тим питанням, що досі недостатньо висвітлювалися: питанням формальним та питанням періодизації” [11, 22]. Тлумачення стилю було в нього досить широким: під ним малися на увазі і стилістична система, і система жанрів, і стильова формація, і літературний період. Проте було б спрощенням уявляти історію української літератури як послідовну зміну стилів: у художній практиці один із них нерідко виникає на противагу іншому, інколи не витісняючи його остаточно, тобто йдеться про їх співіснування, перехрещення тощо. „Отже, літературний період постає перед нами як конфігурація літературних течій, переважно одна з яких у своїй офензивній і віковій фазі становить його домінуючу (наприклад, реалізм у період позитивізму), проте вступною й кінцевою фазами сягає в сусідні періоди” [7, 47]. Це змушує дослідника відзначати умовність розмежування літературних періодів.

При всій розмаїтості стилів Д.Чижевський виділяє з-поміж них два типи, що характеризуються „любов'ю до простоти чи, натомість, ухилом до ускладненості; нахилом до ясних, за певними приписами вибудованих рамок або,

навпаки, прагненням надати творові „навмисне незакінченої, розірваної, „вільної” форми” [11, 28]; „простотою або пишністю, спокоєм або рухом, закінченістю у собі або безмежністю перспектив, <...> концентрованістю або різноманітністю, традиційною канонічністю або новизною і т. д.” [11, 29]. Завдяки розмежуванню стилєвих типів періодизація літературного процесу виявилася більш викінченою, хоч, на думку самого автора, лишилася схематичною та умовною, адже „в межах кожної доби є різні напрями, індивідуальні ухили та переходові напрями між окремими епохами” [11, 29]. Розмаїття літературного процесу справді важко вкласти в певні схеми, особливо якщо йшлося про визначні твори, що містили ознаки різних стилів.

Будь-яка інтерпретація художнього твору не може виявитися вичерпною, тому авторські концепції літературного розвитку взаємодоповнювали одна одну, увиразнювали загальну картину літературного процесу. Розбіжності тлумачень літературних творів підтверджували обмеженість дослідницьких підходів, неоднозначність оцінок літературних явищ, розробку нових методологічних принципів, що не набули висхідного характеру, а гальмувалися утвердженням в українському літературознавстві вульгарно-соціологічної практики. У цих умовах центри генерування нових літературознавчих ідей перемістилися спочатку в Західну Україну, а потім – у діаспору, де й з’явилися праці М.Грушевського, М.Зерова, Д.Чижевського.

Авторські історії української літератури реалізують індивідуальні концепції дослідників, проте їх не можна вважати виключно суб’єктивними. Тим більше, що суб’єктивізм не варто ототожнювати зі свавіллям. Суб’єктивізм неминучий у літературних історіях, якщо виявляється в допустимих межах, якщо не зводиться до спотворення твору, приписування не властивих йому ознак.

Авторські історії української літератури відбивали тенденції суспільно-політичного і культурного життя першої половини ХХ ст., стан літературознавчої думки того часу, крім того, особисті симпатії та антипатії дослідників, що виявилися в недооцінюванні чи, навпаки, перебільшуванні місця окремих авторів у літературному процесі, а то й цілих літературних періодів. Заспокоюватися тим, що врахування попереднього досвіду дозволить уникнути чергових невдач, навряд чи правомірно, адже кожна історія літератури приречена на неминуче старіння, бо розширюється дослідницьке поле, збагачується літературознавчий інструментарій, поглиблюються відомості про той чи інший літературний період.

1. Возняк М. Історія української літератури: У 2 кн. – Вид. 2-ге, перероб. Кн 1. – Львів: Світ, 1992. – 696 с. 2.Гнатишак М. Історія української літератури. – Прага: Вид-во Юрія Тищенко, 1941. – Кн. 1. – 132 с. 3.Грабович Г. До історії української літератури. Дослідження, есе, полеміка. – К.: Основи, 1997. – 604 с. 4.Грушевський М.С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т. 1. / Упоряд. В.В. Яременко; авт. передм. П.П.Кононенко. – К.: Либідь, 1993. – 392 с. 5.Єфремов С. Зеров М. „Нове українське письменство. Історичний нарис”. Рецензія // Статті, наукові розвідки, монографії. – К.: Наукова думка, 2002. – С. 684-688. 6.Єфремов С. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – 688 с. 7.Маркевич Г. Дилеми історика літератури // Теорія літератури в Польщі: Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. / Упоряд. Б.Бакули; за заг. ред. В.Моренця; перекл. С.Яковенка. – К.: Вид. дім „Києво-

Могилянська академія”, 2008. – С. 40-56. 8. Цитую за: Маркевич Г. Дилеми історика літератури // Теорія літератури в Польщі: Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. / Упоряд. Б.Бакули; за заг. ред. В.Моренця; перекл. С.Яковенка. – К.: Вид. дім „Києво-Могилянська академія”, 2008. – С. 40-56. 9. Наєнко М. Дмитро Чижевський і його „Історія української літератури” // Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: МПП „Презент”, за участю ТОВ „Феміна”, 1994. – С. 3-15. 10. Франко І. Історія української літератури // Зібрання творів: У 50 т. – К.: Наукова думка, 1983. – Т. 40. Література і мистецтво. – С. 7-370. 11. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму). – Тернопіль: МПП „Презент”, за участю ТОВ „Феміна”, 1994. – 480 с.

**Михайло Гнатюк,
д-р філол. наук, проф.**

ПРОБЛЕМА „КОРПУСУ” ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ КІНЦЯ ХІХ-ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті автор аналізує історії української літератури, які постали в Україні в останні десятиліття ХІХ-на початку ХХ ст. Культурно-історична школа, яка започаткувала вивчення історії національних літератур у Європі, мала вирішальний вплив на історико-літературні дослідження М.Петрова, О. Огоновського, І. Франка, Б. Лепкого, С. Єфремова. Різноманітність методологій сприяла кристалізації синтетичних історико-літературних праць, зокрема історій національного письменства М. Грушевського та М. Возняка. Методологічний досвід аналізованих праць є важливим для авторів сучасної академічної історії української літератури у ХІІ томах.

Ключові слова: історія літератури, історіографія, культурно-історична школа, методологічний досвід, академічна історія письменства.

В статье автор исследует истории украинской литературы последних десятилетий ХІХ-начала ХХ века. Культурно-историческая школа, начавшая изучение национальных литератур в Европе, имела решающее влияние на историко-литературные исследования М. Петрова, Е.Огоновського, И.Франко, Б.Лепкого, С.Ефремова. Богатство методологий содействовало кристаллизации синтетических историко-литературных трудов, в частности историй национальных литератур М.Грушевского и М.Возняка. Опыт этих исследователей имеет огромное значение для современной академической истории литературы в ХІІ томах.

Ключевые слова: история литературы, историография, культурно-историческая школа, методологический опыт, академическая история словесности.

The problem of “corps” in the history of Ukrainian literature at the end of XIX century – at the beginning of XX century. In the paper we analyze the different histories of Ukrainian literature written at the end of XIX century – at the beginning of XX century. The historical-cultural school led the beginning of national literatures studies in Europe and had a decisive influence on M. Petrov’s, O. Ogonovskij’s, I. Franko’s, B. Lepkyj’s, S. Yefremov’s historical studies of literature. The variety of methodological attitudes promoted crystallization of the synthetic historical studies of literature; especially it concerns M. Hrushevskij’s and M. Voznyak’s studies of the national writings. Methodological experience of the analyzed works is highly important for the current academic history of XXI century Ukrainian literature.

Key words: history of literature, hisoriography, historical-cultural school, methodological experience, academic history of writing.